Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1978/79:3

med anledning av motioner om anställningsskydd

I detta betänkande behandlas två motioner, vari yrkas att riksdagen skall göra ändringar i lagen om anställningsskydd. Ändringsyrkandena i den ena motionen gäller reglerna om uppsägning och avskedande m. m. och i den andra anställningsskyddet för långtidssjuka.

Motionsyrkandena

Uppsägning och avskedande m. m.

1977/78:834 av Lars Werner m. fl. (vpk)

I motionen yrkas

1. att riksdagen uttalar

a) att deltagande i arbetskonflikt, oavsett sådan är lag- eller avtalsstridig, aldrig kan utgöra saklig grund för uppsägning eller avsked,

b) att samarbetssvårigheter med arbetsgivaren eller med arbetskamrater, olovlig bortovaro, ordervägran, olämpligt uppträdande etc. endast i utomordentligt sällsynta fall kan läggas till grund för uppsägning,

2. att riksdagen med bifall till motionen beslutar anta följande förslag till Lag om ändring i lagen om anställningsskydd (1972:4) 1, 3, 5, 10, 11, 13, 20, 38 och 39 §§ att gälla fr. o. m den 1 juli 1978.

Nuvarande lydelse	*Motionärernas förslag*
	1 §
Denna lag – – – – – – – – – – enskild tjänst.	
Lagen gäller ej	
1. arbetstagare med – – – – – jämförlig ställning,	
2. arbetstagare som – – – – – arbetsgivarens familj,	
3. arbetstagare som – – – – – arbetsgivarens hushåll,	
4. *arbetstagare som av arbetsmarknadsmyndighet meddelats arbetslöshetshjälp i form av beredskapsarbete, arkivarbete eller musikerhjälp eller som anvisats arbete i verkstad inom arbetsvården.*	4. Utgår.

Nuvarande lydelse	*Motionärernas förslag*
3 §	
Avtal som ---------- den delen.	
Utan hinder av första stycket får avvikelse *från 5 § andra stycket, 11, 15, 22, 24–30 §§, 31 § första stycket, 32 § första och tredje styckena samt 33 § göras med stöd av kollektivavtal som på arbetstagarsidan slutits eller godkänts av organisation som är att anse som huvudorganisation enligt lagen (1936:506) om förenings- och förhandlingsrätt.*	Utan hinder av första stycket får avvikelse *med stöd av kollektivavtal som på arbetstagarsidan slutits eller godkänts av organisation enligt lagen (1936:506) om förenings- och förhandlingsrätt göras beträffande 5 § tredje stycket, 11 § om avtalet avser mer än sex månaders uppsägningstid, 15, 22, 24–30 §§, 31 § första stycket, 32 § första och tredje styckena samt 5 § andra stycket. Avtal om 5 § andra stycket får träffas först efter godkännande av arbetsmarknadsstyrelsen.*
5 §	
Anställning gäller ---------- har avtalats.	
Avtal om att anställning skall *avse* viss tid, viss säsong eller visst arbete får träffas endast om det föranledes av arbetsuppgifternas särskilda beskaffenhet. Avtal om anställning för viss tid får dock träffas, om avtalet gäller praktikarbete eller vikariat.	Avtal om att anställning skall *gälla* viss tid, viss säsong eller visst arbete får träffas endast om det föranledes av arbetsuppgifternas särskilda beskaffenhet. *Sådant avtal skall dock för att vara giltigt godkännas av arbetsmarknadsstyrelsen.* Avtal om anställning för viss tid får dock träffas, om avtalet gäller praktikarbete eller vikariat.
10 §	
Uppsägningsbeskedet skall ----- vanlig adress.	*Underrättelse om uppsägning skall samtidigt lämnas till facklig organisation som avses i 32 §.*
Uppsägning från ----- semestern upphörde.	
11 §	
För såväl ---------- en månad.	
Arbetstagare som vid uppsägningen har varit anställd hos arbetsgivaren de senaste sex månaderna eller sammanlagt minst tolv månader	Arbetstagare som vid uppsägningen har varit anställd hos arbetsgivaren de senaste sex månaderna eller sammanlagt minst tolv månader

Nuvarande lydelse	*Motionärernas förslag*
under de senaste två åren har rätt till en uppsägningstid av *två månader, om han har fyllt 25 år,* *tre månader, om han har fyllt 30 år,* *fyra månader, om han har fyllt 35 år,* *fem månader, om han har fyllt 40 år,* *sex månader, om han har fyllt 45 år.*	under de senaste två åren har rätt till en uppsägningstid av *minst sex månader.*
	Avtal om annan uppsägningstid får träffas endast om avtalet gäller längre uppsägningstid än vad som sägs i andra stycket.
13 §	
Från lön som utgår på grund av 12 § första stycket får arbetsgivaren avräkna inkomst som arbetstagaren under den tid lönen avser har förvärvat i annan anställning. Rätt till avräkning föreligger också beträffande inkomst som arbetstagaren under nämnda tid uppenbarligen kunde ha förvärvat i annan anställning som han skäligen bort godta. Utbildningsbidrag, som utgår av statsmedel vid arbetsmarknadsutbildning får avräknas, i den mån bidraget avser samma tid som lönen och arbetstagaren har blivit berättigad till bidraget efter uppsägningen.	Utgår.
20 §	
Besked om – – – – – – – – vanliga adress.	
	Underrättelse om avsked skall samtidigt lämnas till facklig organisation som avses i 32 §.
Avskedande sker – – – – – – – – semestern upphörde.	

Nuvarande lydelse	*Motionärernas förslag*
21 §	
Arbetstagare, som under anställningstiden *har varit* permitterad *mer än två veckor i följd eller sammanlagt mer än 30 dagar under samma kalenderår*, har rätt till lön och andra anställningsförmåner för *överskjutande permitteringstid*, såvida ej permitteringen är en följd av att arbetet är säsongbetonat eller annars till sin natur icke sammanhängande.	Arbetstagare, som under anställningstiden *blir* permitterad har rätt till lön och andra anställningsförmåner för *permitteringstiden*, såvida ej permitteringen är en följd av att arbetet är säsongbetonat eller annars till sin natur icke sammanhängande.
Förmåner som – – – – – – – – – motsvarande tillämpning.	
Om anställningsförmån – – – – – – – – – – icke sammanhängande.	
38 §	
Åsidosätter arbetsgivare – – – – – – – – – – uppkommen skada.	
Underlåter arbetstagare – – – – – – – – – – uppkommen skada.	
Vid bedömande om och i vad mån skada har uppstått skall hänsyn tagas även till arbetstagarorganisations intresse av att lagens bestämmelser iakttages i förhållande till organisationens medlemmar samt till övriga omständigheter av annan än rent ekonomisk betydelse. Ersättning *för skada som avser tid efter anställningens upphörande bestämmes högst till belopp som avses i 39 §.*	Vid bedömande om och i vad mån skada har uppstått skall hänsyn tagas även till arbetstagarorganisations intresse av att lagens bestämmelser iakttages i förhållande till organisationens medlemmar samt till övriga omständigheter av annan än rent ekonomisk betydelse. Ersättning *av annat slag än lön och andra anställningsförmåner för brott mot denna lag utgår med minst 10 000 kronor till arbetstagaren och till fackllig organisation som avses i 32 §.*
Om det med hänsyn till skadans storlek eller andra omständigheter är skäligt, kan skadeståndets belopp nedsättas i förhållande till vad som annars skulle ha utgått. *Fullständig befrielse från skadeståndsskyldighet kan också äga rum.*	Om det med hänsyn till skadans storlek eller andra omständigheter är skäligt, kan skadeståndets belopp nedsättas i förhållande till vad som annars skulle ha utgått.

Nuvarande lydelse	*Motionärernas förslag*
39 §	
Åsidosätter arbetsgivaren ---------- anses upplöst.	
I fall ---------- hos arbetsgivaren.	
I stället ---------- 60 år.	
Vid beräkning ---------- extra anställningsmånader.	
Skadestånd som avses i denna paragraf får ej i något fall utgå med fler månadslöner än som motsvarar antalet påbörjade anställningsmånader hos arbetsgivaren.	Utgår.

Anställningsskydd för långtidssjuka

1977/78:1344 av Eric Marcusson m. fl. (s)

I motionen yrkas att riksdagen beslutar anta följande

Förslag till
Lag om ändring i lagen om anställningsskydd

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
33 §	
Vill arbetsgivaren att arbetstagare skall lämna anställningen när han uppnår den gräns vid vilken han är skyldig att avgå med ålderspension eller, om sådan gräns icke finns, i samband med att arbetstagaren fyller 67 år, skall han underrätta arbetstagaren minst en månad i förväg. Detsamma gäller, om arbetsgivaren vill att arbetstagare skall lämna anställningen när han får rätt till hel förtidspension *eller helt sjukbidrag* enligt lagen *(1962:381)* om allmän försäkring.	Vill arbetsgivaren att arbetstagare skall lämna anställningen när han uppnår den gräns vid vilken han är skyldig att avgå med ålderspension eller, om sådan gräns icke finns, i samband med att arbetstagaren fyller 67 år, skall han underrätta arbetstagaren minst en månad i förväg. Detsamma gäller, om arbetsgivaren vill att arbetstagare skall lämna anställningen när han får rätt till hel förtidspension enligt lagen om allmän försäkring.
Underrättelse ---------- skriftligen.	
Arbetstagare ---------- äga rum.	

Allmänt om lagen om anställningsskydd

Lagen (1974:12) om anställningsskydd antogs av 1973 års riksdag (prop. 1973:129, InU 36, rskr 351). Den trädde i kraft den 1 juli 1974.

Lagens syfte är att förbättra skyddet för bestående anställningar för i princip alla kategorier arbetstagare.

Genom lagen får arbetsgivarna vid nödvändiga omställningar på arbetsplatserna ta större ansvar för arbetstagarna genom att i första hand söka omplacera de anställda och i andra hand ta på sig ökat ekonomiskt ansvar vid friställning av arbetskraft. Den tidigare gällande principen om arbetsgivarens fria uppsägningsrätt har i lagen ersatts av krav på saklig grund för uppsägning.

Vid permittering har arbetstagaren rätt till full lön i den mån permitteringen varat viss tid.

Lagen innehåller också regler om den turordning som arbetsgivaren skall iaktta vid uppsägning och permittering, regler om företrädesrätt vid återanställning samt skyldighet att varsla och överlägga med arbetstagarorganisationer i samband med bl. a. uppsägning, avskedande och permittering. Vidare stadgas skadeståndsskyldighet för arbetsgivare som åsidosätter sina förpliktelser enligt lagen.

Lagens regler är i väsentliga frågor tvingande och kan alltså inte i de styckena sättas ur kraft genom avtal.

Lagen är sedan hösten 1977 föremål för översyn av anställningsskyddskommittén.

Uppsägning och avskedande m. m.

Motionen

I motionen *834* av Lars Werner m. fl. (vpk) anförs att de farhågor som vpk framförde vid antagandet av lagen om anställningsskydd år 1973 har besannats i allt väsentligt. Arbetsdomstolen har, framhålls det, i de avgörande fallen tillmötesgått arbetsköparna i deras krav på rätt till uppsägningar och avskedanden. Deltagande i strejk anses som *saklig grund* för både uppsägning och avsked. Svårigheter att samarbeta med arbetsköpare eller arbetskamrater liksom förseelser som anställd begått på fritid och straffats för genom domstolsutslag i annan ordning har godtagits av arbetsdomstolen som skäl för uppsägning.

De *skadeståndsbelopp* som dömts ut för brott mot lagen anses av motionärerna vara för låga. Ett minimibelopp om 10 000 kr. bör införas i 38 §. Sista meningen i 39 § bör utgå för att ge yngre arbetare med relativt kort anställningstid ett säkrare anställningsskydd.

Vpk:s krav att de som anvisats *beredskapsarbete, arkivarbete* etc. bör omfattas av lagen har visat sig välgrundat. Punkten 4 i 1 § bör alltså utgå. Anledning saknas att från lön under uppsägningstid *avräkna lön* intjänad i

annan anställning eller utbildningsbidrag vid arbetsmarknadsutbildning enligt reglerna i 13 §. Denna paragraf bör därför utgå.

Arbetsköparnas möjligheter enligt 21 § till *permitteringar* bör beskäras. Nuvarande regler ger möjligheter att införa korttidsvecka.

I 10 och 20 §§ bör göras tillägg av innebörd att *besked om uppsägning eller avskedande* skall lämnas inte bara till arbetstagaren utan också till den fackliga organisationen.

Reglerna i 5 § om *tidsbegränsade anställningar* ger enligt motionärerna alltför stora möjligheter att avtala bort tillsvidareanställning. Sådant avtal bör vara giltigt först efter det att arbetsmarknadsstyrelsen har godkänt avtalet.

Avtal om andra *uppsägningstider* än som föreskrivs i 11 § bör endast få avse längre uppsägningstider än sex månader. Dessutom bör föreskrivas att alla oavsett ålder är berättigade till sex månaders uppsägning om anställningen varat viss minsta tid.

Avslutningsvis erinras om att de frågor som tagits upp i motionen även tidigare har aktualiserats av vpk.

Tidigare riksdagsbehandling

Som motionärerna själva erinrat om har liknande yrkanden om ändringar i lagen om anställningsskydd framställts tidigare från vpk-håll. Senast skedde det i motionen 1976/77:891 av Karl Hallgren m. fl. (vpk). Motionen behandlades av utskottet i betänkandet AU 1977/78:8. I enlighet med utskottets hemställan avslogs motionen av riksdagen på hösten 1977.

Beträffande redovisning för lagens innebörd i aktuella delar, förarbeten och tidigare riksdagsbehandling hänvisas dels till ovannämnda utskottsbetänkande, dels till betänkandet AU 1976/77:5 med anledning av bl. a. motionen 1975/76:654 av Karl Hallgren m. fl. (vpk).

Uppsägningsskydd för långtidssjuka

Gällande rätt

Enligt 33 § lagen om anställningsskydd kan en arbetstagare med en månads varsel tvingas att lämna sin anställning vid uppnådd pensionsålder utan föregående uppsägning. Samma regler gäller om upphörande av anställning för arbetstagare som beviljats helt sjukbidrag enligt lagen om allmän försäkring.

Motionen

I motionen 1344 av Eric Marcusson m. fl. (s) anses otillfredsställande att arbetstagare som beviljats sjukbidrag jämställs med dem som beviljats ålders- eller förtidspension i fråga om anställningsskydd. I stället bör samma regler

gälla för sjukbidragsberättigade som för dem som uppbär sjukpenning, dvs. frånvaro på grund av sjukdom bör inte anses vara saklig grund för uppsägning vare sig den sjuke uppbär sjukpenning eller helt sjukbidrag. Bestämmelserna i 33 § lagen om anställningsskydd bör ändras i enlighet härmed.

Tidigare riksdagsbehandling m. m.

I motionen 1975:1718 framställde Eric Marcusson (s) och Olle Göransson (s) samma yrkande om ändring i 33 § lagen om anställningsskydd som i nu föreliggande motion.

Med anledning härav anförde inrikesutskottet i betänkandet InU 1975/76:18 (s. 6).

Utskottet ser positivt på förslaget. Det finns mycket som talar för att anställningsskyddet för sjukbidragsberättigad bör förändras på det sätt motionärerna tänker sig. En sådan reform skulle medföra bl. a. att en arbetsgivare måste pröva omplaceringsmöjligheter och föra överläggningar innan uppsägning kan ske. Det är uppenbart att en sådan ordning i många fall måste vara till fördel för den anställde. Utskottet är emellertid inte berett att utan närmare utredning tillstyrka en lagändring utan föreslår att regeringen i lämpligt sammanhang tar upp den aktualiserade frågan och presenterar förslag till lösning. Riksdagen bör underrätta regeringen om detta ställningstagande.

Vad utskottet anfört biträddes av riksdagen (rskr 1975/76:65).

Under allmänna motionstiden i januari 1977 väcktes två motioner om anställningsskyddet för långtidssjuka. Dels återkom Eric Marcusson m. fl. (s) i motionen 1976/77:226 med det tidigare framställda yrkandet om ändring i lagen, dels begärdes i motionen 1976/77:543, yrkandet 16, av Olof Palme m. fl. (s) att regeringen snarast skulle lägga fram förslag till förbättrat anställningsskydd för långtidssjuka.

Arbetsmarknadsutskottet hänvisade i betänkandet AU 1977/78:8 till att regeringen uppdragit åt anställningsskyddskommittén att behandla frågan. Utskottet utgick från att kommittén snabbt redovisade sina överväganden i denna del av uppdraget om det ansågs lämpligt med hänsyn till utredningsarbetet i övrigt. Motionerna borde mot den bakgrunden inte föranleda någon åtgärd. Utskottets socialdemokratiska företrädare reserverade sig häremot och yrkade att förslag om bättre anställningsskydd för långtidssjuka skulle föreläggas riksdagen under våren 1978. Riksdagen biföll utskottsmajoritetens förslag.

Utskottet

Lagen om anställningsskydd antogs av riksdagen på hösten 1973 och trädde i kraft den 1 juli 1974. På hösten 1977 beslöt regeringen att tillsätta en

utredning med uppgift att göra en översyn av lagen. Utredningen har antagit benämningen anställningsskyddskommittén. Enligt direktiven hör det till kommitténs centrala uppgifter att pröva frågan om lagens tillämpning vid arbetsbrist och jämförliga situationer (avser bl. a. permitteringsinstitutet) och att överväga om rörligheten på arbetsmarknaden kan stimuleras genom jämkningar i lagen utan att dess syfte förändras. Kommittén skall dessutom ta upp en rad andra frågor som hör samman med lagstiftningen om anställningstrygghet.

I motionen 834 av Lars Werner m. fl. (vpk) framställs yrkanden om ändring av ett stort antal regler i lagen. Det gäller grunderna för *uppsägning och avsked*, skadeståndsreglerna, den personkrets lagen omfattar, permitteringsinstitutet och korttidsanställning.

Riksdagen avvisade förra hösten motsvarande motionsyrkanden. Det finns inte skäl att ändra denna ståndpunkt. Att under pågående utredningsarbete som omfattar åtskilliga av de regler motionärerna tar upp genomföra ingripande ändringar i lagen måste anses direkt olämpligt.

Eric Marcusson m. fl. (s) återkommer i motionen 1344 till den i riksdagen tidigare behandlade frågan om utformningen av *anställningsskyddet för vissa långtidssjuka*. En arbetstagare som är sjuk och uppbär sjukpenning kan inte sägas upp med åberopande av sjukdomen. Vid längre tids sjukdom kan enligt lagen om allmän försäkring sjukpenning avlösas av sjukbidrag, som till sin storlek överensstämmer med förtidspension. Anställningsskyddslagen likställer arbetstagare med sjukbidrag med pensionsberättigad arbetstagare. Det innebär att arbetsgivaren inte behöver tillämpa uppsägningsreglerna om han vill skilja vederbörande från arbetet. Det räcker att arbetsgivaren minst en månad i förväg skriftligen underrättar arbetstagaren om att anställningen skall upphöra. Något utrymme för prövning av det skäliga i arbetsgivarens bedömning finns inte. Motionärerna vänder sig mot detta och vill att en sjukbidragsberättigad skall få samma anställningsskydd som den som uppbär sjukpenning. Om arbetsgivaren vill att anställningen skall upphöra måste han i så fall säga upp vederbörande. Detta förutsätter att den fackliga organisationen kopplas in, att möjligheterna till omplacering först undersöks etc.

Utskottet erinrar om att riksdagen tidigare uttalat sig positivt för en lagändring av det slag motionärerna begär. Vid riksdagsbehandlingen var man dock inte beredd att ändra lagen på denna punkt utan föregående utredning. Det har uppdragits åt anställningsskyddskommittén att behandla frågan. Motionärernas yrkande om en omedelbar lagändring kan med hänsyn därtill inte tillstyrkas. Mot bakgrund av vad tidigare sagts vill utskottet emellertid betona att det är angeläget att frågan tas upp med förtur, så att riksdagen kan skyndsamt föreläggas förslag till lösning av det av motionärerna aktualiserade problemet. Regeringen bör underrättas om vad utskottet anfört.

Utskottet hemställer

1. beträffande *uppsägning och avsked m. m.* att riksdagen avslår motionen 1977/78:834,
2. beträffande *anställningsskydd för långtidssjuka* att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:1344 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Stockholm den 10 oktober 1978

På arbetsmarknadsutskottets vägnar
EVA WINTHER

Närvarande: Eva Winther (fp), Bengt Fagerlund (s), Torsten Stridsman (c), Allan Gustafsson (c), Erik Johansson i Simrishamn (s), Filip Fridolfsson (m), Ingrid Ludvigsson (s), Arne Fransson (c), Bernt Nilsson (s), Elver Jonsson (fp), Pär Granstedt (c), Frida Berglund (s), Margaretha af Ugglas (m), Anna-Greta Leijon (s) och Sune Johansson (s).